

Opinia Komitetu Regionów – Rola władz lokalnych i regionalnych w przechodzeniu na gospodarkę o obiegu zamkniętym

(C/2024/5365)

Sprawozdawczyni lub sprawozdawca:	Loredana CAPONE (IT/PES), przewodnicząca i członkini rady regionu Apulia
Dokument źródłowy:	Wniosek prezydencji, art. 41 lit. b) pkt (i)

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW (KR),

Przyznanie gospodarce o obiegu zamkniętym większej roli w przewyżczeniu potrójnego kryzysu planetarnego

1. Zdecydowanie ponownie podkreśla pilną potrzebę rozwiązania utrzymujących się problemów w obszarach takich jak utrata różnorodności biologicznej, wykorzystanie zasobów, oddziaływanie zmiany klimatu oraz zagrożenia dla zdrowia i dobrostanu. Uważa, że osiągnięcie zrównoważoności wymaga całkowitej transformacji kluczowych systemów – tego, jak produkujemy naszą żywność, jak produkujemy i konsumujemy towary, jak przemieszczamy się i budujemy nasze miasta i regiony – a przy tym zwiększenia odporności przyrody i przygotowania się na skutki zmiany klimatu. Jak stwierdzono w Europejskim Zielonym Ładzie, zmniejszenie wykorzystania zasobów i przejście UE na gospodarkę o obiegu zamkniętym będzie miało kluczowe znaczenie dla osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r., ponieważ zmniejszy naszą presję na zasoby naturalne oraz stworzy prosperujące gospodarki, trwałe dobrobyt i dobrej jakości zatrudnienie.
2. Przypomina, że ślad materiałowy UE, wynoszący 14,1 ton na mieszkańca w 2021 r., jest o około 40–70 % wyższy niż dostępne szacunki dotyczące zrównoważonych poziomów, które można uznać za zasadniczo zgodne z celem zmniejszenia presji na środowisko, tak by nie przekraczała ograniczeń planety. Obecnie, w następstwie brutalnej rosyjskiej inwazji na Ukrainę i wynikającego z tego kryzysu energetycznego, znaczna część dyskusji na temat zmniejszenia konsumpcji koncentruje się na energii i pomija potrzebę obniżenia ogólnego zużycia zasobów. W tym kontekście Komitet z zadowoleniem przyjmuje zaktualizowane (2023) ramy monitorowania gospodarki o obiegu zamkniętym, które obejmują wśród nowych wskaźników: ślad konsumpcyjny, ślad materiałowy, zależność od surowców i produktywność zasobów.
3. Podkreśla, że gospodarka o obiegu zamkniętym nie tylko oddziałuje pozytywnie z punktu widzenia ochrony środowiska poprzez oszczędność surowców i ograniczenie wytwarzania odpadów, ale także zwiększa autonomię strategiczną UE, ponieważ zmniejsza zależność od nowego przywozu produktów i zasobów oraz zapotrzebowanie na nie, sprawiając, że nasze terytoria i nasz model wzrostu stają się bardziej zrównoważone, konkurencyjne i odporne i nikt nie zostaje pozostawiony w tyle.
4. Aprobując zawarty w nowym unijnym Planie działania dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym (CEAP) apel, by określić cele i strategie polityczne prowadzące do ogólnego ograniczenia konsumpcji i wykorzystania materiałów w UE, a także przyjął szczegółowe przepisy dotyczące odpadów włókienniczych i marnotrawienia żywności zaproponowane przez Komisję we wniosku zmieniającym dyrektywę ramową w sprawie odpadów⁽¹⁾. Podkreśla jednak, że wysiłki podejmowane w ramach wspomnianego planu działania i przez państwa członkowskie UE są niewystarczające, aby doprowadzić do zmiany paradygmatu zużycia zasobów materialnych. Wzywa zatem UE do przyjęcia wiodącej roli w opracowywaniu ram prawnych dotyczących zużycia zasobów, a obejmujących między innymi cele, wskaźniki i wymogi w zakresie monitorowania, zgodnie z ograniczeniami planety.
5. Podkreśla, że dzięki zaleceniu z 2020 r. zawartemu w Planie działania dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym państwa członkowskie opracowały specjalne strategie polityczne dotyczące gospodarki o obiegu zamkniętym, chociaż zalecenia są wyraźnie bardziej ambitne niż wiążące cele na szczeblu krajowym. Wzywa do nałożenia na państwa członkowskie bardziej rygorystycznych, lecz nie zakładających jednego uniwersalnego podejścia obowiązków w zakresie przyjmowania strategii dotyczących gospodarki o obiegu zamkniętym, w tym ambitnych wiążących celów i powiązanych strategii na szczeblu krajowym, tak aby wspierać miasta i regiony w ich transformacji w kierunku neutralności klimatycznej i dobrostanu sprzyjającego włączeniu.

⁽¹⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy (Dz.U. L 312 z 22.11.2008, s. 3).

6. Zauważa, że wiele państw członkowskich UE dostrzega już potencjał gospodarki o obiegu zamkniętym, jeśli chodzi o obniżenie emisyjności – coraz częściej wspomina się o tym w odnośnych strategiach i programach krajowych. Niemniej wydaje się, że ani w planach związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym, ani w sprawozdawczości dotyczącej krajowych planów w dziedzinie klimatu i energii (KPEiK) nie istnieje spójny sposób oceny wpływu środków z zakresu obiegu zamkniętego na łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej.

7. Podkreśla⁽²⁾, że popyt na produkty i usługi o zamkniętym cyklu życia jest nadal mały, co stanowi dużą przeszkodę dla dalszego rozwoju modeli biznesowych o obiegu zamkniętym. Wzywa do wprowadzenia narzędzi umacniających zrównoważone wzorce konsumpcji. Zwraca uwagę na to, że zamówienia publiczne są potężnym instrumentem, za pomocą którego władze lokalne i regionalne mogą ustalać normy i skłaniać rynek do przestawienia się na bardziej zrównoważone produkty i usługi – jednakże złożoność przepisów często potęguje niechęć władz lokalnych i regionalnych do podejmowania ryzyka.

8. Zwraca uwagę, że w Europejskim prawie o klimacie wspomina się o Planie działania dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym tylko raz w preambule, nawiązując do ram regulacyjnych dotyczących certyfikacji usuwania dwutlenku węgla. Może być to dowodem na ograniczony potencjał tego planu w zakresie wspierania UE w przechodzeniu na gospodarkę o obiegu zamkniętym.

9. Zaznacza, że trzeba zapewnić dalsze wytyczne i zharmonizować modele obliczeniowe, metody i sprawozdania z postępów, aby: a) ująć w nich zużycie zasobów i redukcję zużycia oraz pomóc w radzeniu sobie ze zmianą klimatu, utratą różnorodności biologicznej i zanieczyszczeniem; b) zapewnić większą spójność między krajowymi, regionalnymi i gminnymi strategiami klimatycznymi; c) unikać niepożądanego przenoszenia obciążeń, tzn. spadku zużycia materiałów prowadzącego do zwiększonego oddziaływania środowiskowego, gospodarczego lub społecznego; d) ocenić wpływ istniejących i nowych strategii politycznych, nie tylko na szczeblu UE i państw członkowskich, ale również na szczeblu lokalnym i regionalnym. Ponadto podkreśla potrzebę opracowania kompleksowych strategii uwzględniających zasady gospodarki o obiegu zamkniętym w różnych sektorach, w tym między innymi w mieszkalnictwie, transporcie i zamówieniach publicznych.

10. Podkreśla, że w latach 2000–2019 wielkość konsumpcji gospodarstw domowych w UE wzrosła o ponad jedną czwartą (26 %). Aby temu przeciwdziałać, istniejące strategie polityczne ukierunkowane na podaż i produkcję powinny zostać uzupełnione ambitnymi środkami po stronie popytu, aby umożliwić bardziej zrównoważoną konsumpcję. Zaznacza, że przyjęty niedawno przez PE wniosek dotyczący prawa do naprawy stanowi konkretny środek zachęcający do zmiany wzorców konsumpcji. Wzywa zatem do gruntownego zbadania podejścia opartego na wystarczalności jako strategii uzupełniającej obok zmian w wydajności i konsumpcji.

11. Przypomina, że Porozumienie Burmistrzów w sprawie Klimatu i Energii wprowadziło pionierskie oddolne podejście do działań w dziedzinie energii i klimatu, w ramach którego wspiera się polityczne zobowiązania członków Porozumienia i innych podmiotów. Zaleca, aby Porozumienie Burmistrzów rozszerzyło zakres działania na zrównoważone zarządzanie zasobami materialnymi i w tym celu utworzyło specjalne grupy robocze oraz zapewniło swoim członkom narzędzia wspierające lepszą integrację planów działania na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (Secaps) i planów działania dotyczących gospodarki o obiegu zamkniętym.

12. Dostrzega znaczenie wkładu sektora wodnego w gospodarkę o obiegu zamkniętym i przyjmuje z zadowoleniem rozporządzenie w sprawie ponownego wykorzystania wody⁽³⁾, w którym określono minimalne wymagania dotyczące jakości wody, monitorowania i zarządzania ryzykiem w celu zapewnienia bezpiecznego ponownego wykorzystania wody. Apeluje o rozpoznawcze środki, które pozwolą: (a) zachęcać do zamykania obiegu składników odżywczych – poprzez wyznaczenie celów dotyczących materiałów odzyskanych w dyrektywie ramowej w sprawie odpadów, dyrektywie w sprawie osadów ściekowych⁽⁴⁾ i rozporządzeniu w sprawie nawozów⁽⁵⁾; (b) zapewnić kontrolę u źródła i środki ochrony wody pitnej i ścieków przed substancjami niebezpiecznymi; (c) zachęcać do ekoprojektu w celu zmniejszenia zużycia wody w gospodarstwach domowych poprzez szeroko zakrojone kampanie informacyjne dla społeczeństwa, specjalne wsparcie finansowe i stosowanie oznakowań ekologicznych.

(2) Jak już zauważył we wcześniejszych opiniach: Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Nowy plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym (Dz.U. C 440 z 18.12.2020, s. 107) i Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Strategia UE na rzecz zrównoważonych wyrobów włókienniczych w obiegu zamkniętym (Dz.U. C 79 z 2.3.2023, s. 17).

(3) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/741 z dnia 25 maja 2020 r. w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody (Dz.U. L 177 z 5.6.2020, s. 32).

(4) Dyrektywa Rady z dnia 12 czerwca 1986 r. w sprawie ochrony środowiska, w szczególności gleby, w przypadku wykorzystywania osadów ściekowych w rolnictwie (Dz.U. L 181 z 4.7.1986, s. 6).

(5) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1009 z dnia 5 czerwca 2019 r. ustanawiające przepisy dotyczące udostępniania na rynku produktów nawozowych UE, zmieniające rozporządzenia (WE) nr 1069/2009 i (WE) nr 1107/2009 oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 2003/2003 (Dz.U. L 170 z 25.6.2019, s. 1).

Umożliwienie miastom i regionom przejścia na obieg zamknięty

Usunięcie luk w strategiach politycznych i wzmocnienie dialogu wielopoziomowego

13. Podkreśla, że większość strategii politycznych powiązanych z Europejskim Zielonym Ładem jest wdrażana na szczeblu lokalnym i regionalnym, co dodatkowo zwiększa presję na zdolności samorządów, które muszą angażować lokalne przedsiębiorstwa i społeczności oraz lokalne społeczeństwo obywatelskie, a także wzmocnić ich pozycję.

14. Uznaje potrzebę lepszego zintegrowania strategii dotyczących biogospodarki i gospodarki o obiegu zamkniętym, ponieważ wzmocnione synergije bioproduktów i zrównoważone wykorzystanie odnawialnych zasobów naturalnych i rozwiązania oparte na przyrodzie mają kluczowe znaczenie dla rozwiązania potrójnego kryzysu planety.

15. Docenia prace i wyniki platform i sieci – takich jak europejska platforma zainteresowanych stron gospodarki o obiegu zamkniętym, platforma zainteresowanych stron na rzecz eliminacji zanieczyszczeń, inicjatywa na rzecz miast i regionów o obiegu zamkniętym – które są podstawą współpracy zdecentralizowanej w formie wzajemnego uczenia się, budowania zdolności i pomocy technicznej. Przyznaje, że potrzebna jest większa interoperacyjność i współpraca między nimi, w tym trzeba ustanowić pojedyncze punkty kontaktowe i wdrożyć zintegrowane metodologie, aby ułatwić miastom i regionom dostęp do zasobów tych platform i sieci.

16. Podkreśla, że miasta i regiony stoją przed wieloma dużymi wyzwaniami na drodze do gospodarki o obiegu zamkniętym: środowiskowymi (takimi jak zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby oraz gospodarowanie odpadami), społecznymi (wykluczenie, nierówność i rozpad tkanki społecznej) i gospodarczymi (konkurencyjność i zatrudnienie). Stwierdza, że Europejski Zielony Ład zapewnia kompleksowe i ambitne ramy regulacyjne, które są niezbędne do stworzenia zrównoważonej i neutralnej dla klimatu Europy, zgodnie z wytyczonymi w Agendzie 2030 celami zrównoważonego rozwoju związanymi ze zdrowiem ludzi i ochroną środowiska.

17. Zauważa, że samorządom lokalnym i regionalnym nadal brakuje kompleksowego podejścia łączącego często wąsko ukierunkowane strategie polityczne. Trzeba w większym stopniu uwzględniać strategie dotyczące gospodarki o obiegu zamkniętym, nie tylko w pracach wydziałów ds. środowiska, ale co najmniej także w działaniach dotyczących mieszkalnictwa i zagospodarowania przestrzennego, sprawiedliwej transformacji, inteligentnej specjalizacji, zamówień publicznych, żywności i transportu, polityki przemysłowej i biznesowej oraz turystyki. Jest zdania, że we wszystkich obszarach przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym powinno rozpocząć się od ograniczenia wykorzystania i zużycia zasobów.

18. Apeluje o ściślejsze połączenie lokalnych i regionalnych programów społeczno-gospodarczych – przykładowo strategii inteligentnej specjalizacji z polityką dotyczącą gospodarki o obiegu zamkniętym. Przyjmuje z zadowoleniem inicjatywy takie jak regionalne doliny innowacji (RDI), które pomagają zwiększyć spójność innowacji poprzez zajęcie się stale utrzymującą się w Europie przepaścią innowacyjną między regionami. Wzywa do poszerzenia zakresu działań RDI na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w tym poprzez odpowiedni zapis w programie „Horyzont Europa”, instrument międzyregionalnych inwestycji w innowacje (I3), Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i pomoc techniczną.

19. Ostrzega, że przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym jest trudniejsze, gdy nie angażuje się władz lokalnych i regionalnych w odpowiednie krajowe procesy decyzyjne dotyczące ponownego wykorzystania zasobów materialnych oraz łagodzenia zmiany klimatu i przystosowania się do niej. Wyraźnym tego przykładem jest niepewność co do kategoryzacji strumieni odpadów i możliwości ponownego włączenia materiałów do produkcji. Inne bariery regulacyjne, które można by usunąć dzięki większemu włączeniu władz lokalnych i regionalnych w procesy decyzyjne, dotyczą materiałów używanych, przydziału gruntów, ponownego użycia wody i materiałów rozbiórkowych, wykorzystywania osadów i odzyskanej wody zgodnie z normami sanitarnymi i ekologicznymi. Oprócz większego zaangażowania władz lokalnych i regionalnych w odpowiednie krajowe procesy decyzyjne należy ustanowić jasne mechanizmy umożliwiające władzom lokalnym i regionalnym zgłaszanie zidentyfikowanych barier regulacyjnych. Również na szczeblu europejskim brakuje tych mechanizmów sprawozdawczości w zakresie barier.

20. Podkreśla nagłą potrzebę przyjęcia podejścia opartego na wystarczalności w związku z rosnącym popytem na metale i inne materiały strategiczne niezbędne w kontekście transformacji ekologicznej. Zwraca uwagę na krytyczne znaczenie priorytetowego potraktowania rozwoju zaawansowanych zdolności w zakresie przetwarzania i recyklingu tych materiałów. Należy również zadbać o to, by władze lokalne i regionalne odgrywały kluczową rolę we wspieraniu infrastruktury i innowacji niezbędnych do zarządzania materiałami strategicznymi. Podejście to nie tylko wspiera cele gospodarki o obiegu zamkniętym polegające na ograniczeniu ilości odpadów i promowaniu ponownego wykorzystania materiałów, ale także uwzględnia zasadniczą potrzebę zrównoważonego zużycia zasobów i bezpieczeństwa w obliczu rosnącego światowego popytu na te kluczowe czynniki produkcji.

21. Aprobuje niedawny wniosek Komisji dotyczący ukierunkowanej zmiany dyrektywy ramowej w sprawie odpadów, wprowadzającej obowiązkowe systemy rozszerzonej odpowiedzialności producenta w odniesieniu do wyrobów włókienniczych. Dostrzega, że rozszerzona odpowiedzialność producenta jest ważną zasadą polityki pozwalającą poprawić obieg zamknięty w odniesieniu do przepływów materiałów poprzez zmiany w segmentach upstream i downstream łańcucha wartości. Podkreśla jednak, że władze lokalne i regionalne powinny być aktywnie zaangażowane w opracowywanie systemów rozszerzonej odpowiedzialności producenta, aby zagwarantować uznanie specyfiki terytorialnej oraz zachować elastyczność pozwalającą uwzględnić rozwiązania operacyjne specyficzne dla danego kontekstu. Potrzebna jest wspólna struktura opłat z tytułu rozszerzonej odpowiedzialności producenta, która powinna obejmować kryteria ekomodulacji, aby zagwarantować równe warunki działania i zachęcać do stosowania ekoprojektu i modeli biznesowych opartych na obiegu zamkniętym. Finansowe i operacyjne modele rozszerzonej odpowiedzialności producenta należy sformułować również z uwzględnieniem potencjalnych zagrożeń dla mikroprzedsiębiorstw.

22. Uznaje, że rozwinięcie systemów rozszerzonej odpowiedzialności producenta przyczyniło się do zwiększenia współczynników recyklingu i wsparcia finansowego dla usług gospodarowania odpadami, chociaż nie ma prawie dowodów na to, że istniejące już systemy wpłynęły na projektowanie produktów. Opłaty z tytułu rozszerzonej odpowiedzialności producenta powinny być różnicowane dla każdej kategorii produktów z uwzględnieniem ich trwałości, możliwości naprawy, możliwości ponownego użycia i obecności substancji niebezpiecznych, z wykorzystaniem podejścia opartego na cyklu życia oraz na podstawie zharmonizowanych kryteriów w celu zapewnienia wydajnego i prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego. Podkreśla potrzebę zaangażowania władz lokalnych i regionalnych oraz innych podmiotów lokalnych, takich jak podmioty gospodarki społecznej, w opracowywanie systemów rozszerzonej odpowiedzialności producenta, zwłaszcza w odniesieniu do strumieni takich jak wyroby włókiennicze i zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny (WEEE), które opierają się na istnieniu rozległej sieci punktów zbierania.

23. Zwraca uwagę na pilną potrzebę zajęcia się wyzwaniami związanymi z przedwczesnym skracaniem cyklu życia produktów, w szczególności w związku z aktualizacją oprogramowania i inherentnym brakiem możliwości naprawy wielu produktów, co ma znaczący wpływ zarówno na środowisko, jak i na finanse gospodarstw domowych. Zachęca do opracowania dalszych przepisów w celu zwiększenia ponownego wykorzystania oraz recyklingu urządzeń i komponentów cyfrowych w UE, jak też ograniczenia zużycia energii potrzebnej na przetwarzanie danych i zarządzanie kryptowalutami z myślą o znacznym zmniejszeniu śladu materiałowego internetu.

24. Kieruje uwagę na znaczenie wdrożenia skutecznego i przystępnego cenowo prawa do naprawy w całej UE, które obejmowałoby ustanowienie jednolitej punktowej oceny możliwości naprawy w celu ułatwienia konsumentom dokonywania świadomych wyborów oraz promowania długiej żywotności w projektowaniu produktów. Podkreśla kluczową rolę władz lokalnych i regionalnych we wzmacnianiu pozycji podmiotów zajmujących się naprawą oraz konsumentów za pomocą specjalnych programów wsparcia i podnoszenia świadomości, co wspiera gospodarkę lokalną i sprzyja zrównoważonym praktykom konsumpcyjnym na szczeblu społeczności.

Pozyskanie wsparcia finansowego na rzecz przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym na szczeblu lokalnym i regionalnym

25. Ostrzega, że przejście z gospodarki linearnej i wydobywczej na regeneracyjną gospodarkę o obiegu zamkniętym będzie wymagało znacznych inwestycji w czasie, gdy miasta i regiony skarżą się na niewystarczające zasoby finansowe. Zauważa, że aby sprostać potrzebom finansowym dotyczącym zielonej transformacji, finansowanie działań związanych z klimatem i środowiskiem uczyniono dużym elementem programów UE: 30 % budżetu UE na lata 2021–2027 i 37 % funduszu odbudowy UE (NextGenerationEU) przeznaczono na działania powiązane z Zielonym Ładem. Wzywa Komisję, współpracodawców i państwa członkowskie do zapewnienia porównywalnych lub jeszcze ambitniejszych poziomów wydatków w kolejnych wieloletnich ramach finansowych (WRF), zwłaszcza w ramach polityki spójności oraz instrumentu, który zastąpi NextGenerationEU po 2026 r. Wzywa Komisję do zadbania o to, aby w alokacjach środków finansowych w WRF było można priorytetowo traktować inicjatywy mające na celu poprawę edukacji, przekwalifikowania i podnoszenia kwalifikacji pracowników, zwłaszcza w słabiej rozwiniętych regionach, przy jednoczesnym wspieraniu inwestycji w projekty promujące gospodarkę o obiegu zamkniętym oraz w budowanie odporności.

26. Zauważa, że ocena kluczowych działań Planu działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym oraz powiązanych wniosków ustawodawczych i instrumentów pokazała, że duża część wydatków koncentrowała się na wdrażaniu prawodawstwa UE dotyczącego odpadów. W związku z tym wzywa do wprowadzenia środków, które mogą zagwarantować bardziej zrównoważony dostęp do finansowania dla projektów dotyczących bardziej systemowych rozwiązań w zakresie obiegu zamkniętego i koncentrujących się na wyższych stopniach hierarchii postępowania z odpadami. Dostosowanie zachęt finansowych będzie wymagało szeroko zakrojonych analiz i współpracy między wszystkimi zainteresowanymi stronami na szczeblu unijnym, krajowym, regionalnym i lokalnym, o czym KR wspominał już we wcześniejszych opiniach⁽⁶⁾. Podkreśla ponadto konieczność zapewnienia ukierunkowanego wsparcia i mechanizmów finansowania dostosowanych do regionów pod kątem różnego poziomu rozwoju, aby ułatwić im przechodzenie na gospodarkę o obiegu zamkniętym.

⁽⁶⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Nowy plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym (Dz.U. C 440 z 18.12.2020, s. 107).

27. Podkreśla, że wysokie opodatkowanie pracy jest czynnikiem silnie zniechęcającym do stosowania modeli biznesowych o obiegu zamkniętym. Zwraca uwagę, że trzeba omówić dostosowanie zachęt finansowych do celów gospodarki o obiegu zamkniętym sprzyjającej włączeniu społecznemu, na przykład poprzez rozważenie przesunięcia opodatkowania z pracy na zanieczyszczenia i wykorzystanie zasobów przy jednoczesnym zachęcaniu do stopniowego wycofywania dopłat do paliw kopalnych, oraz poprzez wdrożenie zasady „zanieczyszczający płaci” ujętej w traktatach założycielskich Unii Europejskiej i w Europejskim Zielonym Ładzie.

28. Wzywa do wzmocnienia usług doradztwa technicznego i finansowego, które mogą zwiększyć wykorzystanie technologii, projektów i modeli biznesowych gospodarki o obiegu zamkniętym. Przyjmuje z zadowoleniem pozytywne przykłady systemów doradczych dla miast i regionów, takie jak usługi Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Circular City Center i europejskie wsparcie energetyki na poziomie lokalnym (ELENA). Zwraca uwagę, że wsparcie techniczne należy dostosować, aby lepiej odpowiadało także potrzebom mniejszych władz lokalnych i regionalnych o bardziej ograniczonych zasobach, gdyż w przeciwnym razie te gminy i regiony mogą zostać w tyle.

29. Sygnalizuje, że istnieje wyraźna potrzeba zintensyfikowania wielopoziomowego dialogu w UE, który promuje inkluzywne i partycypacyjne opracowywanie i wdrażanie polityki jako najlepszy sposób uwolnienia potencjału terytorialnego. Państwa członkowskie muszą skutecznie zaangażować władze lokalne i regionalne jako kluczowy element lepszego wielopoziomowego sprawowania rządów, z kompetencjami prawnymi, administracyjnymi i finansowymi pozwalającymi im stać się rzeczywistą siłą napędową realizacji ambicji Zielonego Ładu.

30. Zauważa, że ogólnie finansowanie małych i lokalnie ukierunkowanych projektów gospodarki o obiegu zamkniętym może być wyzwaniem. Władze lokalne i regionalne mogą wypełnić lukę w finansowaniu dla takich MSP i projektów na wczesnym etapie tworzenia obiegu zamkniętego – za pomocą dotacji, pożyczek lub systemów gwarancji. Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) i Europejski Fundusz Inwestycyjny (EFI) oferują różnorodne produkty finansowe i gwarancje w celu zaspokojenia potrzeb w zakresie finansowania gospodarki o obiegu zamkniętym i mają dobre wyniki odnośnie do finansowania projektów jej dotyczących. KR podkreśla, że oferta takich produktów powinna być szersza i powinny one być łatwiej dostępne, ponieważ zwiększą się również potrzeby finansowe młodych przedsiębiorstw stosujących nowe i innowacyjne modele biznesowe o obiegu zamkniętym.

31. Zauważa, że w procesie przechodzenia na zieloną i przejrzystą gospodarkę o obiegu zamkniętym należy zapewnić władzom lokalnym i regionalnym łatwy dostęp do wskaźników zielonych aktywów i wymogów dotyczących zgodności z systematyką w odniesieniu do instytucji kredytowych (ich jednostek zależnych lub powiązanych), jak określono w akcie delegowanym określającym obowiązki w zakresie ujawniania informacji w ramach unijnej systematyki dotyczącej zrównoważonego rozwoju, aby władze te mogły uzyskiwać informacje w procedurach udzielania zamówień publicznych. Wzywa do zachęcania władz lokalnych i regionalnych do wykorzystywania wskaźników zielonych aktywów jako głównego kryterium zamówień publicznych, zapewniającego zgodność całego projektu i jego podmiotów z systematyką.

32. Wzywa do ustanowienia unijnych strumieni finansowania, które byłyby tak zaprojektowane, by zaspokajały potrzeby mniejszych władz lokalnych i regionalnych lub tych dysponujących ograniczonymi zasobami i mniejszym dostępem do wiedzy fachowej, a także przewidywały usprawnione i prostsze procedury składania wniosków zmniejszające złożoność procedur administracyjnych oraz oferujące szybkie i uproszczone wsparcie techniczne i finansowe – obiecującymi przykładami są tu TAIX i instrument na rzecz europejskich miast (EU City Facility).

33. Zauważa, że nacisk na ograniczenie problemów gospodarczych, środowiskowych i społecznych we wszystkich regionach europejskich sprawia, że EFRR jest bardzo istotny z perspektywy obiegu zamkniętego, zwłaszcza dla regionów „słabiej rozwiniętych” lub „w okresie przejściowym”, którym często brakuje zasobów technicznych i finansowych na wdrożenie ambitnych strategii dotyczących gospodarki o obiegu zamkniętym.

34. Przypomina, że gospodarka o obiegu zamkniętym, zapobieganie powstawaniu odpadów i zrównoważone gospodarowanie nimi mają kapitalne znaczenie dla zapobiegania pogłębianiu się nierówności i niesprawiedliwości środowiskowej na świecie, i zwraca uwagę na alarmujący poziom wywozu odpadów UE do krajów spoza UE, który w 2022 r. wyniósł 32,1 mln ton. Z aprobatą przyjmuje ostatnie wstępne porozumienie polityczne współprawodawców dotyczące aktualizacji rozporządzenia w sprawie przemieszczania odpadów. Apeluje o utrzymanie zakazu wywożenia przez państwa członkowskie odpadów przeznaczonych do unieszkodliwienia do państw trzecich oraz zakazu wywożenia do państw nienależących do OECD odpadów niebezpiecznych przeznaczonych do odzysku.

Wykorzystanie zamówień publicznych wspomagających zamknięcie obiegu w gospodarce do przyspieszenia transformacji

35. Sygnalizuje, że zamówienia zarówno przedsiębiorstw, jak i instytucji rządowych i samorządowych odgrywają kluczową rolę w promowaniu i przyspieszaniu przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym. Przyjmuje z zadowoleniem duże ambicje związane z obowiązkowymi zielonymi zamówieniami publicznymi jasno wskazane w inicjatywie dotyczącej zrównoważonych produktów i w opracowywanym rozporządzeniu w sprawie ekoprojektu dla zrównoważonych produktów (ESPR).

36. Podkreśla, że obowiązkowe kryteria zamówień publicznych wspomagających zamknięcie obiegu są ważne dla tworzenia lepszych warunków do wykorzystywania zamówień jako katalizatora gospodarki o obiegu zamkniętym. Akcentuje, że zobowiązanie do opracowania obowiązkowych sektorowych kryteriów minimalnych zgodnie z Planem działania UE dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym jest pilnym i kluczowym działaniem na rzecz zwiększenia skali zamówień publicznych wspomagających zamknięcie obiegu w gospodarce, gdyż umożliwia władzom lokalnym i regionalnym oraz przedsiębiorstwom budowanie niezbędnych zdolności z odpowiednim wyprzedzeniem.

37. Zwraca uwagę na to, że władze lokalne i regionalne mogą poprzez zamówienia publiczne generować popyt, który pobudza rynek do opracowywania nowych ofert i osiągnięcia gotowości do dostarczania produktów i usług o zamkniętym cyklu życia. W związku z tym otoczenie regulacyjne i polityczne musi zachęcać władze lokalne i regionalne, by wychodziły poza minimalne normy i zapewniały liderom możliwości wprowadzania innowacji. Komitet przypomina o pozytywnych doświadczeniach związanych z lokalnymi zielonymi łańdami jako narzędziem, które należy dalej analizować i powielać, aby wspierać zaangażowanie przedsiębiorstw w plany dotyczące zamówień publicznych opartych na obiegu zamkniętym i ułatwiać partycypacyjne przejście miast i regionów na gospodarkę o obiegu zamkniętym.

Sprawiedliwe i sprzyjające włączeniu społecznemu przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym

38. Dostrzega, że budowanie wiedzy instytucjonalnej jest kluczowym czynnikiem przyspieszającym wdrażanie polityki dotyczącej gospodarki o obiegu zamkniętym. Władze lokalne i regionalne często potrzebują bardziej wyspecjalizowanego personelu o szerszym zestawie umiejętności i większej wiedzy na temat różnych łańcuchów wartości materiałów, w tym budownictwa, wyrobów włókienniczych, żywności, wody i tworzyw sztucznych. Ponadto coraz bardziej potrzebne im będą kluczowe umiejętności, takie jak wspomaganie procesów, zwoływanie zainteresowanych stron, skuteczna komunikacja i współpraca. W związku z tym rządy krajowe i instytucje UE powinny zwiększyć pomoc techniczną dla władz lokalnych i regionalnych, aby ułatwić wykorzystanie funduszy klimatycznych i zasobów finansowych ze wszystkich źródeł na budowanie zdolności i ukierunkowane programy szkoleniowe.

39. Przyjmuje z zadowoleniem komunikat Komisji w sprawie usprawnienia europejskiej przestrzeni administracyjnej (ComPAAct), w którym zaproponowano konkretne działania mające pomóc administracjom publicznym w zaspokajaniu potrzeb obywateli i przedsiębiorstw w całej Europie. Wzywa Komisję, by poszła dalej w tych wysiłkach i ustanowiła programy krajowe i mechanizm koordynacji na szczeblu UE w celu opracowania ofert szkoleniowych dla urzędniczek i urzędników służby cywilnej na szczeblu lokalnym i regionalnym oraz w celu połączenia zasobów istniejących programów, takich jak Interreg Europa i Erasmus+.

40. Podkreśla, że w polityce dotyczącej gospodarki o obiegu zamkniętym należy położyć nacisk na potrzebę sprawiedliwej i inkluzywnej transformacji. Uznaje potrzebę zdefiniowania, na czym polega sprawiedliwa i inkluzywna transformacja, w tym określenia, w jakim stopniu transformacja lokalna i regionalna będzie oznaczała konieczność zmiany i podnoszenia kwalifikacji pracowników, i apeluje, by realizacja celów Zielonego Ładu obejmowała zadbanie o gotowość siły roboczej UE do dostosowania się do modeli biznesowych o obiegu zamkniętym, co umożliwi tworzenie miejsc pracy zgodnych z obiegiem zamkniętym (np. w dziedzinie edukacji, projektowania i technologii cyfrowych) oraz pośrednio z nim powiązanych (np. w usługach informacyjnych i logistycznych). Zamknięcie luki w umiejętnościach cyfrowych mogłoby poprawić odporność regionalnych systemów gospodarczych i umożliwić przejście od tradycyjnych do niezrównoważonych bardziej innowacyjnych struktur produkcyjnych.

41. Podkreśla, że inwestycje w reformy edukacji oraz kształcenia i szkolenia zawodowego, jak też wspieranie tych reform powinny być traktowane jak priorytet i powinny być tak pomyślane, by połączyć realizację strategii dotyczących gospodarki o obiegu zamkniętym z szerszą polityką zapewniania umiejętności i rozwoju gospodarczego. Potrzebne jest większe wsparcie finansowe i trzeba łączyć zasoby z istniejących programów, takich jak Europejski Fundusz Społeczny (EFS) i Erasmus+, aby opracować wskaźniki mierzące jakość i ilość miejsc pracy zgodnych z obiegiem zamkniętym oraz utrzymać większe możliwości kształcenia i szkolenia zawodowego, a także zachęcać przedsiębiorstwa do wchodzenia w publiczno-prywatne partnerstwa współpracy, takie jak centra doskonałości zawodowej czy ośrodki innego rodzaju.

42. Podkreśla, że organizacje gospodarki społecznej od dziesięcioleci są pionierami w kształtowaniu i rozszerzaniu praktyk gospodarki o obiegu zamkniętym poprzez takie działania jak recykling sprzętów elektronicznych i wyrobów włókienniczych, towary konsumpcyjne wielokrotnego użytku oraz regeneracja produktów. Komitet zwraca uwagę na kluczową rolę, jaką miasta i regiony odgrywają w wykorzystywaniu wkładu gospodarki społecznej, gdy opracowują przekrojowe środki z zakresu polityki połączone ze wspólnymi budżetami i odpowiednim wsparciem, wykorzystują wiedzę fachową organizacji gospodarki społecznej do opracowywania strategii podnoszenia i zmiany kwalifikacji oraz wspierają poprawę warunków pracy, a także w większym stopniu włączają kryteria zrównoważonego rozwoju do zamówień publicznych z myślą o wzmocnieniu popytu.

Bruksela, dnia 20 czerwca 2024 r

Vasco ALVES CORDEIRO
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów